

Nationalekonomin i den grundläggande högskoleutbildningen

Den framtida forskningen och kompetensen är i fara, hävdade Karl-Gustaf Löfgren med hänvisning till den sk AU-gruppens nyli- gen utkomna betänkande. Björn Elsässer, medlem i AU-gruppen, redogör för bakgrunden till da- gens problem inom nationaleko- nomiutbildningen. Han anser vi- dare att Löfgren är alltför pessi- mistisk i sin bedömning av AU- gruppens förslag. □

I ett ledarstick i *Ekonomisk Debatt* 1/80 ställer Karl-Gustaf Löfgren frågan om vi egentligen utbildar några nationalekonomer i Sverige. Enligt Löfgren finns det inte idag, med undantag för Umeå universitet och Handelshögskolan i Stockholm, något universitet som inom ramen för det ordinarie utbudet av utbildningslinjer ger en samhällsekonomisk skolning som överstiger en termins studier i nationalekonomi. Läget skulle mot bakgrund av den sk AU-gruppens¹ nyutkomna betänkande vara sarskilt oroande. Nationalekonomiämnet ställning i högskoleutbildningen skulle vid ett okritiskt accepterande av AU-gruppens förslag ytterligare försvagas, vilket i sin tur skulle innebära uppenbara faror för den framtida samhällsekonomiska forskningen och den yrkesmässiga kompetensen.

Den fråga som Löfgren inledningsvis ställer är enligt min mening inte helt obefogad. Roten till det onda ligger dock relativt långt tillbaka i tiden. Hela sjuttio-talet har utgjort en prövningens tid för nationalekonomiämnet – liksom för många andra samhällsvetenskapliga ämnen – i den grundläggande utbildningen på våra universitet och högskolor. Jag skall här ta upp några orsaker till dessa problem.

År 1969 trädde den sk PUKAS-refor-

men i kraft. Med den fick vi ett system av utbildningslinjer som skulle ersätta de tidigare fria studierna inom filosofisk fakultet. Linjeutbildningen blev ospärrad² (detta gäller inte Handelshögskolan i Stockholm som inte berörts av PUKAS-reformen och 1977 års Högskolereform). Den nykonstruerade ekonomlinjen (eller linje 6 a som den benämndes under PUKAS-tiden), där 20 poäng nationalekonomi (=en termins studier) var obligatoriska, visade sig vara en av de få linjer som verkligen kom att fungera. I övrigt trängdes linjeutbildningen i stor utsträckning ut av fria studier.

Problem

En orsak till de problem som drabbade nationalekonomiämnet vid sjuttio-talets början var att ekonomlinjens konstruktion inte stimulerade till att läsa mer än de obligatoriska 20 poängen i ämnet. En annan orsak var den betoning av linjeutbildningens yrkesinriktning som PUKAS-systemet innebar, och som med 1977 års högskolereform har accentuerats ytterligare. Många studerande uppfattar ämnet som alltför abstrakt och föga "matnyttigt" i yrkeslivet.

En konsekvens av PUKAS-systemet blev att antalet studerande som läste mer än 20 poäng i ämnet sjönk drastiskt. Detta mönster har i stort sett fortsatt att gälla även efter 1977 års högskolereform. En försvinnande liten del av de studerande fortsätter till högre nivåer i ämnet. Konsekvenserna för rekryteringen till forskarutbildningen är uppenbara. (Det krävs 60 poäng för tillträde till forskarutbildningen.) Det bör för övrigt påpekas att Umeå universitet och Handelshögskolan i Stockholm knappast – som Löf-

¹ Arbetsgrupp tillsatt av UHA för översyn av den administrativt och ekonomiskt inriktade utbildningen i högskolan.

² Från hösten -79 är samtliga linjer inom den aktuella sektorn spärrade.

gren hävdar – utgör något undantag i detta avseende. Också här är endast 20 poäng (på Handelshögskolan kallas det studieenheter) i nationalekonomi obligatoriska på ekonomlinjen, och åtminstone i Umeå är det ganska få studerande som väljer att läsa mer nationalekonomi.

Ett annat problem är att nationalekonomistudierna på ekonomlinjen i allmänhet är koncentrerade till det första läsåret, samtidigt som någon form av ämnesövergripande samverkan endast förekommer på en del håll. Det betyder att flertalet studerande efter den första terminen i mycket liten utsträckning konfronteras med samhällsekonomiska resonemang. Den färdigutbildade ekonomens kompetens i samhällsekonomisk analysmetodik kan mot denna bakgrund ifrågasättas.

Härtill kommer att resurstilldelningen till den sektor inom vilken bla ekonomlinjen ryms är mycket knapp i förhållande till andra sektorer inom den grundläggande högskoleutbildningen. Systemet för resurstilldelning inom denna sektor har vidare utformats så att resurserna för de utbildningslinjer till vilka tillströmningen har varit stor successivt har urholkats, vilket inte minst har drabbat ekonomlinjen. Vid de större universiteten utgör antalet undervisningstimmar per vecka på denna linje 6–8 per studerande, samtidigt som man tvingas arbeta med mycket stora undervisningsgrupper. Detta har fått till följd att många studerande inte längre betraktar studierna som en heltidssysselsättning.

Av den ovanstående probleminventeringen torde framgå att ämnet befinner sig i en besvärlig situation. Vilka konsekvenser kommer då AU-gruppens förslag att få i detta avseende?

AU-gruppens förslag

AU-gruppen föreslår att antalet utbildningslinjer med administrativ och ekonomisk inriktning skars ned från nuvarande nio till tre. Det innebär bla att ekonomlinjen kommer att finnas kvar i modifierad form och att en linje för "administration och offentlig ekonomi", som i huvudsak är inriktad mot den offentliga

sektorn inrättas. Samtliga linjer skall omfatta 140 poäng. De första 80 poängen på varje linje skall utgöras av ett basblock som är gemensamt för alla studerande på linjen. Efter genomgången basblock skall de studerande kunna välja mellan tre olika alternativ: etappavgång (dvs utträde i yrkeslivet för att ev senare återvända till högskolan), ämnesteoretiska studier (som primärt är forskningsförberedande) och olika fördjupningsalternativ (som är såväl yrkes- som forskningsförberedande). Vidare föreslår AU-gruppen en betydande resursförstärkning. De direkta undervisningskostnaderna skall sålunda enligt detta förslag fördubblas på de föreslagna utbildningslinjerna. Förslaget skall träda i kraft till läsåret 82/83.

AU-gruppens arbete är emellertid inte avslutat. En ny etapp i gruppens arbete har just påbörjats, som bla skall leda fram till centrala utbildningsplaner för de föreslagna utbildningslinjerna. Först i detta sammanhang kommer gruppen att gå in på linjernas ämnesmässiga innehåll. Det är därför för tidigt att – som Löfgren gör – dra några slutsatser om konsekvenserna för nationalekonomiämnets del. Själv betraktar jag det dock som troligt att basblocken på ekonomlinjen resp linjen för administration och offentlig ekonomi kommer att ge en samhällsekonomisk skolning som motsvarar minst 20 poäng i nationalekonomi. Efter genomgången basblock kan de studerande som är intresserade av en samhällsekonomisk specialisering välja mellan ämnesteoretiska studier i nationalekonomi, vilket förmodligen blir möjligt på båda dessa linjer, eller välja ett mer yrkesinriktat fördjupningsalternativ med samhällsekonomisk inriktning, vilket också sannolikt kommer att bli möjligt på båda linjerna.

Man kan självfallet ha delade meningar om i vilken utsträckning den av AU-gruppen föreslagna linjekonstruktionen kommer att stimulera intresset för fördjupade studier i ämnet och därmed rekryteringen till forskarutbildningen. Det är dock enligt min mening egentligen för tidigt att uttala sig om vilka konsekven-

serna blir. Man bör nog avvakta gruppens slutliga förslag om basblockets utformning. Jag är själv tills vidare optimist i detta avseende. Det blir sannolikt, också i fortsättningen med hänsyn till den trots allt ganska smala arbetsmarknaden, endast en begränsad del av de studerande på de ovannämnda linjerna som kommer att specialisera sig på nationalekonomi. Viktigt är därför att tänka på nationalekonomikunskaperna hos de ekonomer (eller motsvarande) som går ut i näringslivet eller förvaltningen, utan att ha specialiserat sig på detta ämne. Det är enligt min egen uppfattning mycket tveksamt om 20 poäng i nationalekonomi är tillräckligt för denna kategori. Det är inte svårt att finna argument för att den samhällsekonomiska skolningen bör öka för alla ekonomer. Jag tror dock inte att en ökning av poängtalet för nationalekonomiämnet del räcker. Som jag framhöll ovan är det enligt min mening olyckligt att koncentrera nationalekonomistudierna till de inledande terminerna på linjerna. Studierna bör i stället spridas ut mera och – inte minst – en viss samverkan med de andra äm-

nen på linjerna bör eftersträvas. Det är viktigt för en fungerande linjeutbildning att kurserna inordnas i ett helhetsperspektiv.

Sammanfattningsvis: nationalekonomiämnet problem i den grundläggande utbildningen är inte någon ny foreteelse. Konsekvenserna av AU-gruppens förslag kommer nog enligt min uppfattning att bli positiva för ämnet. En del av ämnet problem ligger dock utanför AU-gruppens kompetensområde. Kravet på yrkesinriktning av högskoleutbildningen – som är centralt i 1977 års högskolereform – innebär onekligen ett problem för ämnet. Det behövs ett pedagogiskt nytänkande här. Den nuvarande tjänstekonstruktionen inom högskolan ger inte tillräckliga incitament för pedagogiska insatser. Det är dock troligt att den nyligen framlagda Lärartjänstutredningen kommer att medföra en klar förbättring i detta avseende. Jag tror också att det skulle behövas en pedagogisk debatt inom ämnet. Vore inte denna tidskrift ett mycket lampligt forum för en sådan debatt?

*Björn Elssasser**

* Forfattaren är universitetslektor i nationalekonomi vid Linköpings universitet och medlem i AU-gruppen.